אמר רב כהנא קנים שאגדן [א] צריכין רוב [ב] לא אגדן אין צריכין רוב גרעינין צריכין רוב, נתנן בחותלות אין צריכין רוב, תני רב יוסף ארבע מדורות אין צריכין רוב: של זפת ושל גפרית ושל [ג] גבינה *ושל רבב במתניתא תנא אף של קש ושל גבבא א"ר יוחנן עצים של בבל אין צריכין רוב, מתקיף לה רב יוסף מאי היא אילימא סילתי, השתא פתילה אמר עולא *המדליק, צריך שידליק ברוב היוצא, סילתי מבעיא, אלא אמר רב יוסף שוכא דארזא, רמי בר אבא אמר *זאזא:

הדרן עלך יציאות השבת

*במה מדליקין ובמה אין מדליקין: אין מדליקין לא *בלכש ולא בחוסן ולא בכלך ולא בפתילת האידן ולא בפתילת המדבר ולא בירוקה שעל פני המים; *לא בזפת ולא בשעוה ולא בשמן קיק ולא בשמן שריפה ולא באליה ולא בחלב *נחום המדי אומר מדליקין בחלב מבושל וחכ"א אחד מבושל ואחד שאינו מבושל אין מדליקין בו:

גמ' לכש = שוכא דארזא. שוכא דארזא עץ בעלמא הוא? בעמרניתא דאית ביה: ולא בחוסן: אמר רב יוסף נעורת של פשתן אמר ליה אביי והכתיב °והיה *החסון לנעורת (מבלל דחוסן לאו נעורת הוא) אלא אמר אביי כיתנא דדייק ולא נפיץ: ולא בכלך: אמר שמואל שאלתינהו לכל נחותי ימא ואמרי (*לה) כולכא שמיה, רב יצחק בר זעירא אמר גושקרא, רבין ואביי הוו יתבי קמיה דרבנא נחמיה אחוה דריש גלותא חזייה דהוה לביש מטכסא א"ל רבין לאביי היינו כלך דתנן א"ל אנן שירא פרנדא קרינן ליה *מיתיבי *השיראים והכלך והסיריקין חייבין בציצית (תיובתא דרבין) *תיובתא איבעית אימא שירא לחוד ושירא פרנדא לחוד*): ולא בפתילת האידן: = אחוינא: רבין ואביי הוו קאזלו בפקתא דטמרוריתא, חזינהו להגדו *ארבתא, אמר ליה רבין לאביי היינו אידן דתנן, אמר ליה ההיא עץ בעלמא הוא, קלף ואחוי ליה עמרניתא דביני ביני: ולא בפתילת המדבר: שברא: ולא בירוקה שעל כו': מאי היא אילימא אוכמתא דחריצי איפרוכי מפרכן, אלא אמר רב פפא אוכמתא דארבא, תנא הוסיפו עליהן של צמר ושל שער ותנא דידן? צמר מבוויץ כוויץ, שער איחרוכי מיחרך: ולא בזפת: זפת = זיפתא, שעוה = קירותא תנא עד כאן פסול פתילות מכאן ואילך פסול שמנים פשיטא? שעוה איצטריכא ליה מהו דתימא לפתילות נמי לא חזיא, קא משמע לן. אמר רמי בר אבין עטרנא = פסולתא דזיפתא, שעוה = פסולתא דדובשא

למאי

*) רש"ל גורס ואב"א פירושא קא מפרש

רב כהנא אמר קנים שאגדן צריכין רוב · כרב הונא דלא עיילא בהן טרא ולאבדורי לא חיישינן דארוכין הן וכבדין: גרעינין שנתנן בחותלות אין צריכין רוב · כרב חסדא שנוחין לידלק אבל בלא חותלות מבדרי: מדורה · לשון היסק גדול: רבב · שומן ושעוה וכל דבר הניתך: גבבא · שגובבין מן השדה בל"א שטובל"א: קש · זנבות שבולין אשטרי"ם: סילתי · לאחר שעשאום עצים דקים ובבבל נוהגין כן: השתא פתילה · של בגד הטבולה בשמן ונוח לידלק: אמר עולא המדליק · נר של שבת צריך שידליק ברוב היוצא מראש הפתילה חוץ לנר: שוכא דארזא · יבש הוא ודק ויש כמין צמר בין קליפה לעץ והוא מבעירו משאחזה בו אור: זאזא · מולש"א בלעז:

תורה אור

הדרן עלך יציאות השבת

במה מדליקין · לעשות פתילה כל הני דמתני' מפרש בגמרא: לא בזפת ולא בשעוה · לאו לענין פתילה אלא לתת במקום שמן וכל הני מזפת ואילך פסולי שמנים הן: **גמ'** עץ בעלמא הוא · ופשיטא דלא חזי לפתילה אלא למדורה: עמרניתא · כמין צמר יש בין קליפתו לעצו: והיה החסון לנעורת · אלמא חסון לאו נעורת הוא: כיתנא דדייק ולא נפיץ · דכיון דלא נפיץ אין שמן נמשך אחריו נפיץ קרפי"י ונעורת מן הדק שבו והכי קאמר קרא פשתן החזק יהפך לנעורת כלומר הגבור יהיה חלש: גושקרא · פסולת של משי העשוי ככובעים והוא בית התולעת וקורין לו פולויי"ל ונופלים אותו וטווהו ועושה ממנו בגד ואסור לעשות ממנו פתילה כדאמר בכל פסולי פתילות דמתניתין שהאור מסכסכת בהן קופצת ונפסקת ואין השלהבת עומדת במקומה: גושקרא. על שם פסולת וגס פת סובין כמו כן נקראת במסכת גיטין (דף נו:): מטכסא. לבוש העשוי מאותו כלך: שיראים. מעיל העשוי מעיקר המשי: סיריקין. עשוי מן המשי הרך המתפלל ומלוי במשי וקורין לו במקומנו ידי"ש: חייבין בציצית. ודלא כמאן דאמר כל בגדי צמר ופשתים דוקא חייבין בציצית מדאורייתא, אי נמי מדרבנן, קתני מיהא "השיראים והכלך" - אלמא שיראין לאו היינו כלך: אחוינא. ערבה ויש כמין צמר בין קליפה לעץ: בפקתא. בקעה: עץ בעלמא הוא. והיכי ליחזי לפתילה: שברא. מין עשב ארוך וקורין אותו אורטי"א: אוכמתא דחריצי. מקום כנוס מים עליהם כמין ירקרוקת: איפרוכי מיפרכן. ולא מצי ליעבד פתילה מינה: אוכמתא דארבא. ספינה המתעכבת במקום אחד במים ירקרוקת סביב שוליה מבחוץ: מכווץ כווץ. מפני האור ואין דולק כלל ואין שלהבת אוחזת בו ולא צריך למתנייה: עד כאן. עד ירוקה שעל פני המים פסול פתילות: מכאן ואילך פסול שמנים. שלא יתן חתיכה זפת או שעוה בנר במקום שמן: שעוה איצטריכא ליה. לפי שרגילין לעשות כמין פתילה ארוכה והפתילה לתוכה כמו שאנו עושין: מהו דתימא לפתילה נמי. קאסר לה: פסולתא דזיפתא. לאחר שיוצא הזפת מן העץ זב ממנו על ידי האור פסולת נגול כשמן והוא עיטרן (א):

למקח

במה מדליקין כו' · פעמים מפרש מאי דסליק מיניה ופעמים במה שהתחיל*: אחד מבושל כו' · הכא מזכיר שאינו פשוט תחילה וכן בכמה מקומות ומה שקשה על גירסת רש"י דסוכה [דף ז·] מפורש במקום אחר*: בעמרניתא דאית ביה · וא"ת הא מסיפא שמעינן ליה כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו אלא פשתן וכן קשה גבי אידן ויש לומר דאין למדין מן הכללות אפילו במקום שנאמר בהן חוץ*: אנן שירא פרנדא קרינן ליה · פר"ת דכלך דמתניתין קרינן שירא פרנדא אבל מטכסא לאו היינו שירא פרנדא דלא הוה אחר חורבן כדאמר בפ' בתרא דסוטה (דף מח:) משחרב בית המקדש בטל שמיר וזכוכית לבנה ושירא פרנדא ור"י מפרש דקאי נמי אמטכסא והא דקאמר התם "בטל", לא לגמרי בטל אלא שלא היה נמצא כ"כ דהא זכוכי' לבנה היתה אחר חורבן דאמרי' בפ' אין עומדין (ברכות דף לא·) תבר קמייהו זכוכית חיורתא בחופת בנו*: ותנא דידן צמר מכווץ כווץ ושער איחרוכי מחרך · ולא איצטריך תנא דמתני' למיתני וא"ת כיון דמתני' נמי סברה דצמר ושער פסולים להדלקה א"כ מאי "הוסיפו"? וי"ל ד"הוסיפו" היינו טעמא מפני שאין מושכין השמן יפה, ותנא דמתניתין פסיל להו משום דצמר כווץ ושער מחרך ולא איצטריך למתני: עד כאן פסול פתילות מכאן ואילך פסול שמנים · בני נרבונא אוסרין נר שעוה שלנו ומפרשי הכי מהו דתימא לפתילות נמי לא שאם שם נר שעוה בנר שמן יהא אסור קמ"ל מכאן ואילך פסול שמנים כיון שיש בו שמן כשר מותר אבל נר של שעוה בלא שמן אסור להדליק, ולי נראה דאם אסור להדליק בלא שמן כי הניחה בשמן נמי אסור כדאמרינן לקמן כרך דבר שמדליקין על גבי דבר שאין מדליקין דאסור אלא ודאי כי לא הניח בשמן נמי שרי:

למאי

[קך מסיק הש"ס נדרים ב: ובנזיר ב.]

[עי' תוס' פסחים פס. קח: ד"ה אחד ובסוכה כ. ד"ה אחת זבחים לב: ד"ה אי הכי מנחות סג: ד"ה ר"י ועי' תוספות קידושין יג. ד"ה כשם]

[כדאיתא עירובין כו:]

קסג א ב ג מיי' פ"ג מהל' שבת הלכה כא כב סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סי' רנה ס"ג:

א ד מיי' פ"ה מהלכות שבת הלכה ה סמג שם טור או"ח סימן רסד:

ב ה מיי' שם הלכה ח סמג שם טור שו"ע שם סעיף ג:

ג ו מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעיף א:

ד ז מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סעיף ז:

[ועי' תוס' ב"מ כט: ד"ה בזכוכית ותוספות חולין פד: ד"ה בזוגיתא]

[עי' רש"י לקמן כד: ד"ה ה"ג נחום וכו']

רבינו חננאל

האח לפניו מבוערת רב אמר אחואנה. פי' עצי (מערכה) [ערבות] תני רב יוסף ארבע מדורות אין צריכות רוב של זפת פ"א של נפת ושל גפרית ושל רבב ושל גבינה. פתילה אמר עולא צריך להדליק ברוב היוצא עצים של בבל שוכא דארזא פי' זאזא גזותא יבש דרומני:

פ"ב במה מדליקין כו' לכש עמרניתא וביני ביני דארזא. חוסן כיתנא דדייק ולא נפיץ. כלך רבין אמר מיטכס' השיראים והכלך והסריקין חייבין בציצי' פתילת האידן ערמניתא דביני ביני ערבה. פתילת המדבר שיברא. ירושלמי אמר שמואל בר רב יצחק כתיב להעלות נר תמיד שערו לומר אין לך עושה שלהבת אלא פשתן: לא בזפת ולא בשעוה תנא ע"כ פסול פתילות

הגהות הגר"א

[א] גמ' קנים שאגדן. נ"ב אין גירסת הרא"ש אבל הרי"ף ורמב"ם גרסי כל האי שמעתא בהיפך מגירסת הרא"ש: [ב] שם (לא אגדן א"צ רוב גרעינין צריכין רוב נתנן בחותלות א"צ רוב) תא"מ ונ"ב הרי"ף והרא"ש לא גרסי כל זה: [ג] שם גבינה. נ"ב גירסת הרי"ף קירא:

נושא
מדורות
שאין צריכין
רוב

מבנה ◇
חלוקת המשנה
לפתילות וחומרי בעירה

נושא
פסולי
פתילות

מבנה △
ב' מצעים עם
רבין ואביי
הקשורים
לחומרים
המוזכרים במש'
בענין פתילות
• כלך
• פתילת האידן

"היינו ... דתנן"

נושא
פסולי
שמנים.

גי' הרי"ף גפרית ושל רבב ושל קירה

לקמן כח:

עפ של עץ [עי' ערוך]

[נדרים כ: נזיר ב.]

[גי' הערוך בלגש ע"ש]

[גי' רש"י וכן הרב מברטנורה לא בזפת וכן נכון כי זה התחלת בבא דפסול שמנים]

יש מפרשים דקרא משמע שהנעורת דולק ואין נראה דקש נמי דולק יפה ואין דומה לפתילה [פ"י]

מנחות לט:

[גיטין כח. זבחים פה.]

ז"ל ערבתא

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה פסולתא דזיפתא וכו' והוא עיטרן שקורין דוסיס בלשון כנען הס"ד:

גליון הש"ס

גמ' מיתיבי השיראים והכלך. ק"ל אמאי פריך מהברייתא ולא פריך ממתניתין פ"ט מ"ב דכלאים: תוס' ד"ה אנן שירא כו' שלא היה נמצא כל כך. עיין בר"ש פ"ט מ"ב דכלאים: